

Bornholms Regionskommune
Det lokale Beskæftigelsesråd

12. august 2013

Projekt højskoleophold for unge med uddannelsesperspektiv.
Periode: 6.1. 2012 – 25.4.2013

SLUTEVALUERING

I henhold til bevillinger af 13. december 2011 og 28. august 2012 fremsendes hermed en slutevaluering af pilotprojektet udarbejdet af forstander for Bornholms Højskole Axel Lasthein-Madsen i samarbejde med Bjørn Haslund Gjerrild og Claus Gjerrild, UU Bornholm / UTA-projektet.

Indhold

1. Forstanderens overordnede beskrivelse af forløbet
 - Indledning
 - Om opholdet
 - Konkluderende udtalelse
2. Sammendrag af 2 mentorers logbøger
3. Vejlederens rolle
4. Status for de implicerede elever
5. Bilag: Speciale af Marianne Andersen ”Det frie uddannelsesvalg?”
Dette speciale fra Ålborg Universitet bygger på en række interviews med de 9 unge bornholmske unge på UTA projektet og udgør dermed den empiriske del af projektets samlede evaluering. (108 sider)
Konklusionen er kopieret ind i denne slutevaluering.

Med venlig hilsen

Axel Lasthein-Madsen
Forstander

Forstanderens overordnede beskrivelse af forløbet

Indledning

Nedenstående beskrivelse vedlagt diverse bilag er en evaluering af Bornholms højskoles andel i UTA-projektet "Uddannelse til alle" med henblik på at gøre ordningen permanent.

Projektet startede med en ansøgning fra Bornholms Højskole 6. oktober 2010 til Bornholms Regionskommune, Det lokale Beskæftigelsesudvalg
Ansøgningen blev behandlet på mødet 26. januar 2011.

Det lokale Beskæftigelsesudvalg bevilgede 13. december 2011 129.000 kr. til et højskoleophold for 6 elever og fulgte op 28. august 2012 med yderligere en bevilling på 153.900 kr. til endnu et højskoleophold for 8 – 10 elever.

Forsøgsordningen udløb formelt set 31. december 2012 men blev forlænget med yderligere 16 uger, da Rotary Bornholm donerede yderligere 80.000 kr. til elevophold.

Forud for denne slutevaluering foreligger en afrapportering af 14. marts 2013 for perioden oktober 2012 – februar 2013 v/ forstander for Bornholms Højskole Axel Lasthein-Madsen samt en evaluerings rapport for perioden 6.1. – 27.4.2012 v/ forstander Axel Lasthein-Madsen udarbejdet i samarbejde med Claus Gjerrild, UU Bornholm / UTA projektet.

Om opholdet

I perioden har i alt 12 bornholmske unge taget imod tilbuddet om et uddannelsesforberedende højskoleophold.

I foråret 2012 modtog skolen 5 elever på ordningen, som alle fuldførte et kursus af 16 ugers varighed.

Med det fornyede tilsagn om forlænget støtte startede 9 unge på et kursus af 14 ugers varighed i perioden 13. september til 19. december 2012. En af disse elever var genganger fra forårets 16 ugers kursus.

Da alle 9 elever inderligt ønskede at fortsætte deres højskoleophold efter jul, søgte skolen om supplerende støtte fra øens humanitære organisationer.

Med en bevilling fra de bornholmske Rotary klubber på 80.000 kr. blev det muligt at forlænge projektet til 25. april 2013 for alle involverede elever.

Alle elever på nær en fuldførte samtlige 30 ugers ophold på Bornholms Højskole. Skolen så sig desværre nødsaget til at bortvise en elev, som havde for mange forsømmelser.

Bornholms Højskole har i forløbet indgået en partneraftale med UTA - Uddannelse til alle.

Dette partnerskab gav mulighed for økonomisk støtte til særlige initiativer målrettet den omtalte gruppe af elever.

Den væsentligste ændring af skolens generelle fagtilbud var en opnormering af det tidligere tilbudsfag musik til et egentligt liniefag. En stor del af de unge valgte da også musikfaget som deres liniefag.

En udvidelse af skolens valgfag var efterfølgende påkrævet til at udfylde musikfagets tidligere rolle. Før jul etableredes derfor faget "natur og kultur" og efter jul blev dette fag erstattet af faget "Body and soul", som dermed blev et suppleringsfag til faget musik.

Der er ingen tvivl om, at flere unge i denne gruppe manglede sociale kompetencer. Den mest iøjnefaldende udfordring for skolens personale handlede om at hjælpe med til at få de unge op om morgenen og dermed ændre deres opfattelse af dag og nat. For flere af dem var natligt computerspil en ganske normal foreteelse, som naturligvis skabte søvnbesvær og manglende evne til at komme i gang om morgenen.

Det var tydeligt, at enkelte af de unge hverken var vant til at starte dagen med et brusebad eller for den sags skyld et solidt morgenmåltid.

En stor del af skolens indsats i forhold til denne gruppe har derfor handlet om hjælp til at komme op om morgenen, tilskynde flere til et dagligt brusebad samt sikre alle god og nærende kost.

Flere ansatte har selvfølgelig gjort en indsats på dette område, men det blev hurtigt klart for os, at en medarbejder skulle have dette arbejde som sit vigtigste område.

Det natlige computerspil blev reguleret ved at slukke for skolens internet om natten. En beslutning, som i starten resulterede i en del utilfredshed, men som efterhånden blev fuldt ud accepteret.

De unge bornholmske elever har i hele perioden deltaget på helt lige fod med skolens øvrige elever, og vi har gjort os umage for at forhindre nogen form for klinedannelse eller særbehandling overhovedet.

Alle elever har levet op til højskolelovens krav om minimum 21 timers ugentlig undervisning. Selv om de bornholmske unge ikke selv har bidraget til egenbetalingen for opholdet, så er det ikke min opfattelse, at dette forhold har givet anledning til misundelse blandt de øvrige elever. Det skyldes naturligvis, at mange andre elever på stedet har været støttet økonomisk eller været her på særlige aftaler.

Konkluderende udtalelse

Bornholms Højskole har i en del år modtaget unge bornholmske elever uden ungdomsuddannelse på mentorordning og/eller kombinationsordning i samarbejde med den lokale Erhvervsskole under Campus Bornholm.

Til og med efteråret 2011 drejede det sig om ganske få elever – 1 til 2 elever pr. kursusoptag. Årsagen hertil har vi ofte begrundet med denne elevgruppes manglende økonomiske forudsætninger for at tage på højskole, da et ophold nemt løber op i 30 – 40.000 kr. afhængigt af periodens længde.

Med den økonomiske støtte fra Regionskommunen blev det pludselig muligt for en væsentlig større gruppe af unge uden ungdomsuddannelse at deltage i et udviklende højskoleophold.

Uden at skele til de nøgne facts, som den vedlagte status fortæller om de pågældende elevers nuværende situation i uddannelsessystemet, hersker der næppe tvivl om højskoleopholdets positive indflydelse på de unges udvikling, hvad angår deres sociale kompetencer.

Også på det faglige plan sker der uventede ting. En dreng opdager således til sin store overraskelse, at han både har talent og lyst til at male.

I Marianne Andersens speciale er gruppen af unge bornholmere visse steder beskrevet som en stigmatiseret restgruppe eller i risiko for at blive stigmatiseret, og som derfor befinder sig umådelig langt fra at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. På højskolen har vi som tidligere nævnt gjort os umage for at behandle denne gruppe elever på lige fod med skolens øvrige elever og ikke på noget tidspunkt betragtet gruppen som stigmatiseret.

Det er en kendsgerning, at de unge er i besiddelse af et stort engelsk ordforråd – måske qua deres interesse for computerspil med engelsk tekst og tale.

Måske har der været tale om et passivt ordforråd indtil den dag, hvor de pludselig møder en gruppe jævnaldrende unge af forskellig nationalitet, hvor dagligdagens sprog naturligt nok er engelsk. Pludselig bliver der brug for det aktive engelske ordforråd, som i enkelte tilfælde ender med etableringen af nære venskaber ja sågar dannelse af kærestepar på tværs af landegrænser.

Jeg vil anbefale at ordningen gøres permanent på en måde, så udvalgte unge eller unge, som selv ønsker det får mulighed for et langt højskoleophold enten på Bornholm eller på en af landets øvrige højskoler.

Det er vigtigt, at opholdet bliver af længere varighed. Erfaringen fortæller os, at den mærkbare positive udvikling først for alvor starter efter de første 3 måneder. Enkelte vil have stor gavn af 2 på hinanden følgende højskoleophold.

Sammendrag af 2 mentorers logbøger

Evaluering af mentor rollen i forhold til en gruppe unge bornholmske elevers deltagelse på forårets kursus på Bornholms Højskole.

Skoleåret 2012/13

Elevernes navne er opdigtede

1. Mentor: Anne Mette Hjortshøj

Hermed en kort evaluering af mit mentorarbejde omkring 3 elever, Bornholms Højskole foråret 2013.

Signe:

Ved indledende møde med Signe var hun meget tydelig omkring ønsket om ikke at have en mentor. Jeg fortalte Signe, at det var en del af hendes ophold her på skolen.

Vi mødtes igen et par gange. Ønsket var stadig det samme.

Jeg snakkede med Axel om problematikken og valgte ikke at holde flere ”officielle” mentormøder med Signe. Signe har haft vejledningmøder med Sanne og haft kontakt med sin liniefaglærer i løbet af vinteren. Jeg har fulgt Signe her igennem og har snakket med Signe løbende som højskolelærer.

Kurt:

Kurt har været meget opsøgende. Vi har holdt mindst et ugentlig mentor møde hvor Kurt fra starten har defineret både personlige og faglige mål med opholdet.

Kurt har gennem hele forløbet brugt mine faglige kompetencer og personlige erfaringer indenfor mit arbejdsområde til at danne sig sine mål for sin uddannelsesplan og livet i den nære fremtid.

Vi har haft mentormøder både på skolens værksteder og hjemme i mit private værksted. Det har skabt en tryk base og en tillid som Kurt har kunnet bruge til sine valg i forbindelse med fremtiden.

Kurt er en meget ung højskoleelev og har kunnet bruge vores base til at kunne snakke om højskolelivet og finde en eller anden form for styrke til at få rigtig meget ud af skolen.

Kurt søger ind på Kunstakademiets Designskole Bornholm. Hans udgangspunkt var at ville søge skolen for ædelmetal i København. Dette er udsat til evt. efter endt uddannelse i Nexø.

Kurt er parat til optagelsesprøve. Vi skal mødes inden optagelsesprøven for at afklare om noget skal forberedes og for at få et sidste blik på portfoliet.

Leo:

Leo og jeg havde et indledende møde som var af meget formel karakter. Han gjorde det klart at han i samarbejde med familien arbejdede på en ansøgning til uddannelse på Sorø Akademi på Sjælland, hvor Leo havde gået forud for højskoleopholdet. Det var lidt svært at komme ind på livet af Leo i starten. Jeg tror ikke Leo var helt klar over hans formål med højskolen.

Vi havde en pause i vores mentormøder, da Leo i en periode ikke mødte op og jeg i perioden efter havde en uges undervisningsfri.

Efterfølgende fik vi en lang snak om højskole, fortid og fremtid som startede en ny ”brugbar” periode.

Vi opstillede sammen mål med opholdet og en mål med en ny fremtid på samme uddannelse han var sprunget fra før højskolen.

Det tog bare lidt tid.

Han ville gerne at vi skal mødes på Chr. Ø til sommer, hvor han bor og lige vende fremtiden.

”Mentoreksamen” på Fredensborg:

Kurt og Leo er jævnaldrende og har i løbet af vinteren brugt hinanden meget. Blandt andet var Kurt Leos daglige kontakt da han var tilbage på Sorø Akademi her i foråret til et optagelsesmøde.

I samråd med de to drenge arrangerede jeg en fælles højtidelig ”mentoreksamen” på Restaurant Fredensborg, hvor vi lidt i sjov alvor, iført smoking og fint tøjs alvor svor ed om at konfrontere sig med og holde egne mål med fremtiden.

Tavshedspligter og personlige samtaler var selvfølgelig ikke til debat ved bordet og middagen var afklaret i samråd med de to drenge så tryghed og tillid var tilstede og intet blev udleveret.

Jeg kunne ikke lave en sådan evaluering med alle elever, men lige præcis med Leo og Kurt var det en perfekt afslutning på vores møder i løbet af højskolen. Vi havde opbygget et meget tæt forhold, de havde delt personlige og fortrolige problemstillinger og jeg havde delt livserfaringer og professionelle og uddannelsesmæssige overvejelser.

Det føles helt rigtigt at sætte punktum på dette væk fra skolens hverdag og i meget højtidelige rammer.

Leos mor gav udtryk for at det havde betydet meget for Leo med vores kontakt og vores ”eksamen”. Det betyder meget med sådanne kommentarer fra de unge elevers familier.

2. Mentor: Lene Degett

Mentorevaluering vedr. Søren, Ivan og Susanne

Eleverne har forskellig motivation for at gå på Højskolen. En er genganger og de 2 andre er i et støttet forløb. De har ligeledes valgt mentor ud fra meget forskellige ønsker om hvad vi kan støtte med i forløbet .

Jeg har forsøgt at aftale formelt møde en gang ugentlig. Vi har haft en formaliseret snak 30-45 min ca. hver 14. dag og kortere uformelle snakke flere gange ugentligt. Jeg har oftest taget initiativet, men hen i forløbet er det oftere eleverne, der har spurgt om vi kunne mødes for at få støtte eller for at følge op på tidligere samtaler. Samtalen ser jeg som et refleksionsrum, hvor vi har lagt nogle strategier for handlemuligheder på flere niveauer af personlig og uddannelsesmæssig karakter. Vi har efter den enkelte elevs ønsker og behov snakket om private forhold, familierelationer, højskolelivet og uddannelsesperspektiv. Private spørgsmål kan være søvnproblemer, problemer med at udtrykke sig i grupper, problemer med at skabe relationer eller ønske om hjælp til personlig udvikling på flere niveauer. Det har været forskellige samtaler fra elev til elev og fra uge til uge. Jeg har oftest arbejdet efter modellen walk and talk, så vi gennem vinteren fik lys og frisk luft undervejs.

Vi har oftest aftalt fokusområder og jeg har jævnligt fulgt op på emner for at hjælpe elevernes med at fokusere, være målrettet og vedholdende i forhold til aftaler og personlige relationer.

Jeg har forsøgt at støtte eleven i at få valgt uddannelse, overholde tidsfrister, kontakte de rette personer og fulgt op på det aftalte.

De er alle meget søgende og usikre på egne evner og mål. Fælles for alle er, at de har problemer med at holde fokus. Så vores snakke har handlet om at skabe sammenhængskraft, følge op på aftaler og hjælpe dem med at tage ansvaret for deres fremtid.

Der har været stor fokus på at støtte den enkelte elev, hvorfor mange kolleger ugentligt har været involveret i at pege på løsningsmuligheder og givet professionel støtte både fagligt og socialt til den enkelte elev.

Jeg skønner at 2 af de 3 elever er blevet styrket gennem opholdet og de personlige samtaler og er parat til at indgå i det videre uddannelsessystem. Men for at eleverne kan nå deres uddannelsesmål, må der fortsat være støtte og jævnlig kontakt med en vejleder/mentor.

Vejlederens rolle

Vejleder: Susanne Jæger

Kollektiv vejledning

Kollektiv vejledning er Bornholm Højskoles specialitet. Temaerne er vidtspændende. Det kan være introduktion til hele nettet af systematisk vejledning i Danmark, hvor man groft sagt kan finde vejledning fra vugge til grav, det kan være oplæg og diskussion af aktuelle temaer der har uddannelsespolitisk relevans – eller det kan være filosofiske oplæg og diskussioner, hvor vi drøfter eksistentielle aspekter af livet.

Studie og erhvervsvejledning

Studie og erhvervsvejledning, både kollektivt og individuelt efter behov og ønske. Her arbejdes der mod afklaring i forhold til hvor du står i livet og gerne vil hen i fremtiden, du kan få hjælp til at udarbejde en uddannelsesplan, en ansøgning til job eller uddannelse, få hjælp til forberedelse til optagelsesprøver osv. helt afhængigt af dine individuelle behov. Hvis I er flere, der har samme interesser laver vi både kollektive og individuelle seancer.

Samtaleaftener

Endvidere har vi på vinterskolen mindst to samtaleaftener, hvor alle elever taler med en lærer ud fra spørgsmål, der søger at afdække hvordan skolelivet opleves, hvilke vejledningsbehov og ønsker du måtte have, gøre os opmærksom på særlige behov osv.

En kort situationsrapport

Overordnet set, er der gået meget tid med at få gennemført de aftalte møder med eleverne. Det er forholdsvis enkelt at lave en aftale, men noget sværere at overholde en indgået aftale.

Samtalerne er normalt gennemført uden for timerne, medmindre et akut behov for en samtale er opstået.

De fleste har været motiverede, og de har selv haft ideer til det videre forløb.

Skolen valgte at lade forstanderen gennemføre de første vejledningssamtaler af formelle årsager. Referater af disse samtaler dannede derefter grundlag for min efterfølgende indsats.

Hvis projektet fortsætter, vil det være oplagt at styrke kontakten med UU - vejlederne allerede fra skoleårets start.

Jeg har selvfølgelig hos eleverne mødt en følelse af, at der nu er endnu en "voksen", som vil holde øje og presse på et videre forløb, men jeg har dog ikke opfattet det som et egentligt problem.

Status for de implicerede elever

Claus Gjerrild, UU Bornholm

De 12 elever, som har gennemført højskoleopholdet, er 12. august 2013 i gang med følgende:

Barsel	1
Arbejde	2
HF - enkeltfag/AVU	2
Fuld HF	2
EUD – grundforløb	4
Videregående uddannelse (Kunstakademiets Designskole).....	1

Kun én ud af 12 unge er i dag på offentlig forsørgelse (barsel) og 75 % er i uddannelse.

Bilag: Speciale af Marianne Andersen ”Det frie uddannelsesvalg?”

9. Konklusion

I dette speciale har jeg undersøgt følgende tre spørgsmål:

- *Hvordan opfatter ni 17-23 årige bornholmske unge, der ikke er i gang med en ungdomsuddannelse eller arbejde, deres tidligere, nuværende og fremtidige uddannelsessituation?*
- *Hvordan kan disse opfattelser forstås?*
- *Hvilken ny viden kan de unges opfattelser bidrage med til udviklingen af konstruktive uddannelses- og arbejdsmarkedstiltag med henblik på at opnå 95 % målsætningen?*

Jeg har forsøgt at besvare denne problemformulering via 9 kvalitative interviews med bornholmske unge, der alle er mellem 17-23 år. Der er 2 piger og 7 drenge. Fælles for dem alle er, at de *ikke* har gennemført en ungdomsuddannelse, de bor på Bornholm og er alle elever på Bornholms Højskole fra oktober 2012 til april 2013. De ni unge var alle inden højskoleopholdet på kontanthjælp eller i risikogruppen for at skulle på kontanthjælp indenfor den nærmeste fremtid. Desuden har de alle haft flere skoleskift og/eller uddannelsesafbrud. Yderligere er Ungdommens Uddannelsesvejledning Bornholms stamdata inddraget som supplerende til de unges udtagelser.

Fokus har været, at belyse de unges fortællinger (opfattelser) omkring, hvad der bl.a. har været medvirkende til, at de i dag ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Jeg valgte det kvalitative metodedesign, fordi det netop egner sig til at undersøge menneskers forståelse af deres livsverden, som netop var formålet. Dette ungeperspektiv er vigtigt, fordi vi derigennem kan få en forståelse for, hvilke rammer og livsvilkår de unge i restgruppen lever under - og hvordan vi kan bruge den nye viden til at opnå 95 % målsætningen.

Analysen blev bygget op omkring informanternes beskrivelser af deres *tidligere-, nutidige- og fremtidige uddannelsessituation*. I forhold til deres tidligere uddannelsessituation har fokuset i dette speciale ligget på *grundskolegangen og skoleskift*. Oplevelser af såvel positiv som negativ art, kan sætte dybe spor i forhold til menneskers fremadrettede forståelse og opfattelse af uddannelsessystemet. Generelt set beskrives grundskolen i negative vendinger.

For nogle af de unge er det enkeltepisoder, der fylder i beskrivelserne, for andre er det det overordnede uddannelsessystem, der opfattes negativt. Tre af informanterne har oplevet 4-7 skoleskift, de resterende har oplevet færre eller ingen skift. Der er en vis tendens i forhold til de negative beskrivelser af informanternes tidligere uddannelsesforløb, samtidigt er det dog forskelligt, hvordan denne baggrund har påvirket dem og hvilke problematikker, der er opstået deraf.

I de unges opfattelser af deres nuværende uddannelsessituation, blev det tydeligt, at emnerne *vejledning* og *uddannelsespres* betød meget for de unge. Med 95 % målsætningen fokuseres der på selve vejledningsarbejdet som en del af strategien for opnåelsen af målsætningen. Flere af de unge fortæller, at de oplever sig misforstået og vejledt forkert, når de er usikre på deres valg af uddannelse.

De unges fortællinger viser, at de generelt er meget usikre på, hvad deres uddannelsesfremtid skal indeholde. Faktisk er 6 ud af de 9 informanter i tvivl, om de overhovedet har lysten til at starte og gennemføre en ungdomsuddannelse. De unge synes koblingen mellem *nutiden* og *fremtiden* er vanskelig, idet de beskriver det som svært at forestille sig, hvad de gerne vil arbejde med i fremtiden. Der er en tendens til at de unge, der gerne vil arbejde indenfor de kreative fag som musik eller guldsmed, virker som de mest optimistiske omkring fremtiden. Disse unge oplever dog ikke, at uddannelsesvejledere, mentorer og uddannelsessystemet generelt er gearret til at informere om den kreative levevej. De unge oplever heller ikke, at der fokuseres nok i uddannelsessystemet på, at de unge er i en dannelsesproces. Det bevirker, at det er svært at definere den fremtidige levevej, når man ikke identitetsmæssigt er færdigudviklet. Især oplever de unge, at tidshorisonterne i uddannelsessystemet er uoverskueligt lange. Omkring de unges fremtidsmuligheder spores altså stor enighed blandt informanterne, der alle har svært ved at overskue, hvad fremtiden skal bringe. Men igen er det væsentligt at bemærke at årsagerne til, at de unge befinder sig i denne proces, er meget forskellige.

Bornholm har udfordringer på grund af sin geografiske placering, men også med yderkantsproblematikker. Alle 9 informanter fortæller, at hvis de kunne tage en hvilken som helst ungdomsuddannelse på Bornholm, ville de højst sandsynligt vælge at gøre dette. 7 af informanterne ser det samtidigt ikke som en barriere at skulle flytte fra Bornholm, hvis de fik lyst til at tage en bestemt ungdomsuddannelse. De unge er meget bevidste om, at det at flytte væk fra Bornholm i en periode af deres liv kan blive en nødvendighed, som de er nødt til at forholde sig til. Men særligt for to af informanterne er det en stor barriere, at de muligvis er

nødsaget til at flytte fra Bornholm i en kortere eller længere periode for at tage en ungdomsuddannelse og efterfølgende en uddannelse. Samtidigt er det tydeligt for flere af informanterne, at de i hvert fald ikke vil flytte til København for en uddannelse. Faktisk er der en tendens til, at de ser København som eneste mulighed frem for andre studiebyer i Danmark. Selvom de unge næsten er enige og bevidste om barrieren ved Bornholms placering og specifikke uddannelsesforløb, er der alligevel forskellige årsager til, at det at flytte væk fra øen måske alligevel bliver svært. Familienetværket fylder for en del af de unges vedkommende, men flere af dem fortæller også, at det kan være rart at starte et andet sted end Bornholm.

Med den åbne tilgang til informanternes beskrivelser er det givet, at tingene overdrives eller forværres i de unges fremstillinger af de forskellige sager og episoder, de har med i bagagen. Dette faktum ændrer dog ikke ved, at de unge har den *opfattelse* af, hvad der er sket, som de giver udtryk for i interviewene. De unge oplever det som deres indre virkelighed, og det er ikke nødvendigvis gengivelser af den ydre virkelighed. De unge mangler måske selvkritisk sans og refleksion, men ikke desto mindre oplever de det som virkeligheden. Det er altså vigtigt, at vi lytter til disse unge og forsøger at forstå deres virkelighed på deres præmisser.

Min undersøgelse viser ligeledes, at der stilles store krav til de unges overblik og planlægning af deres fremtid. Det er som om, man glemmer, at det er unge mennesker uden livserfaring, som skal planlægge deres liv her og nu, som om de netop havde en sådan erfaring. Mine informanter er udsatte på flere områder og meget forskellige, derfor skal man være varsom med at behandle dem som en ensartet gruppe. De unge stigmatiseres med dette ensidige fokus på restgruppen, og vi skal turde fokusere anderledes på denne gruppe, hvis vi skal opnå 95 % målsætningen!

De unge i min undersøgelse siger, at de gerne vil have et ufaglært arbejde, så måske skulle staten netop fokusere på at udvikle arbejdsopgaver/-pladser, med ufaglært arbejde. Her kunne de unge opnå at blive værdsat som arbejdskraft og derved opnå succes. I tilknytning til de unges forhåbentlige opnåelse af succes, ville det derved muligvis blive lettere at koble noget uddannelse på undervejs eller efterfølgende. Dette kræver dog at der gøres op med ideen om, at alle skal igennem uddannelsessystemet hurtigst muligt.

Netop Bornholm som har et stort turisterhverv kunne muligvis bane vejen for denne udvikling med muligheder indenfor det ufaglærte arbejdsmarked indenfor turistbranchen, hvor de unge kunne tilknyttes. Man kunne udnytte vinterhalvåret til at placere uddannelsesforløb, så de unge både får mulighed for at arbejde og uddanne sig, uden at det

kommer i konflikt med hinanden. Derved vil man muligvis også kunne nå de unge, der har arbejde, og som derved ikke starter på en ungdomsuddannelse, fordi de netop har et arbejde, som først afsluttes ved turistsæsonens ophør i september eller oktober.

Bornholm står lige nu i den situation, som flere andre ydre kantsområder, at de ressourcestærke unge flytter til storbyerne for at studere, hvor de mere ressource svage unge bliver tilbage. Dette vil naturligvis få konsekvenser for Bornholm, og det kræver derfor handling. Men med en ny tankegang omkring de forskellige landsdeles potentielle erhvervsmuligheder, kunne man måske være med til at undgå affolkning i de udsatte landsdele. Et fokus på landsdelenes særlige potentiale kombineret med uddannelser indenfor disse områder, kunne måske endda være med til at lokke nogle fagligt dygtige unge til.

Hvis man skal tilgodese den meget forskelligartede restgruppe, skulle uddannelsespolitikken måske ændre fokus fra at være meget ensrettet og akademiseret. I stedet kunne man skabe et mere fleksibelt uddannelsessystem, som følger de forskellige unge *og* forskellige landsdeles muligheder. På den måde vil fokuseringen på den "rette" vej i uddannelsessystemet muligvis kunne rykkes, så italesættelsen af restgruppen ikke bliver så massiv. Det kræver også, at det "frie" uddannelsesvalg skal gøres frit!